

VII. A GYAKORLATI TEOLÓGUS CZEGLEDY SÁNDOR

VII.1. Gyakorlati teológiájának viszonyulása a rendszeres teológiához

Barth Károly Dogmatikájának már első oldalán megállapítja, hogy a dogmatika teológiai diszciplínaként a keresztény egyház tudományos önvizsgálatát szolgálja. Az egyház vallást tesz Istenről, amennyiben Istenről beszél. A dogmatika pedig kritikai tudományként az egyház Istenről való beszédének tartalmát vizsgálja.⁵⁴⁰ A dogmatika azért fontos, mert az egyházat önismeretre, önbírálatra serkenti és segíti, megóvjva a hittartalmat a széthullástól, valamint a hitet öntudatosá teszi.⁵⁴¹ Ezt a „minőségvizsgáló” kritikai követelményt jól illusztrálja Czeglédy Sándor egész életműve.⁵⁴² Czeglédy Sándor Homiletikájában azt tanította, hogy az egész teológia a „honnán”, „a mit” és a „hová” kérdések szerint tagolódik. Ezek szerint a bibliai tudományok, különösen az exegézis felelnek az első kérdésre, a rendszeres teológiai tudás a másodikra és a gyakorlati teológiai ismeret a harmadikra. Mindezek alapján az exegézis a teológia alaptudománya, a dogmatika (az etikával) a centruma, míg a gyakorlati teológia az egész teológia koronája.⁵⁴³

---

540 BARTH: Die Kirchliche Dogmatik I/1. Die Lehre vom Wort Gottes, 1–10.

541 CSÁNKI: Birálat íj. Czeglédy Sándornak „Hit és történet” címmel a debreceni Tisza István-tud. egyetem ref. hittudományi karához doktori szigorlatra benyújtott tudományos értekezéséről, TtREL I.8.d.32, 1936, 1.

542 A kritikai jelleg, pontosabban az, hogy a dogmatika az egyház kritikai tudományága, Barth Károly egész teológiai magatartásából ered. Ha szükséges volt, Barth Károly mindenkiel vitába szállt annak érdekében, hogy teológia maradjon a teológia. Milyen alapon tette ezt? Már a Római levélhez írt magyarázata is mutatja, hogy a Szentírás volt az egyedüli alap és kiindulási pont számára és mindent az Igéhez mért. A dogmákat is és minden tanítást. Helyesen állapítja meg, hogy a dogmatika az egyház kritikai tudományága, amely az egyház Istenről való beszédét vizsgálja, s megóv a tévtanításoktól. Mármost Czeglédy Sándor esetében abban van a barthiánus irányvonal helyeslése, hogy a teológia igeszerűvé vált, hiszen az ő gondolkodásában is az Ige állt a középpontban.

543 CZEGLEDY: A homiletika vázlata, 6.

Czeglédy Sándor teológiai munkásságával is alátámasztotta ezt az igazságot. Komoly bibliai és történeti ismeretekkel rendelkezett. Teológiai tanulmányai folytán rendszeres teológusként indult, s ez a rendszeres teológiai megalapozottság később kihatott egész gyakorlati teológiai munkásságára. Rendszeres teológiai tudása mint kritikai, minőségvizsgáló ismeret gazdagította gyakorlati teológiai munkásságát. Egyházunk lelkésznevezédei úgy ismerik őt, mint nagyszerű igehirdetőt és kiváló gyakorlati teológust, aki a gyakorlati teológiát a magyar nyelvű teológia területén olyan magas szintre emelte, hogy ezen a területen nincs hozzá fogható, enciklopédikus tudású teológusunk.⁵⁴⁴ Homiletikájában a következőre is rámutat: „Schleiermacher óta nyilvánvaló, hogy a gyakorlati teológia éppen úgy teológia, mint a teológiának bármely ága, s művelése éppen olyan szigorú módszerességet, elmélyedő vizsgálódást, és rendszerező erőfeszítést kíván, mint a többi teológiai diszciplínáké.”⁵⁴⁵

A rendszeres és gyakorlati teológiát művelő Czeglédy Sándorban az a rendkívüli, hogy a teológia komplexitását mutatta fel, ugyanakkor tiszteletben tartotta a diszciplináris határokat. Teológiája nem a rendszeres és gyakorlati teológia közötti versengés, sokkal inkább a nagy egész megnyilatkozása azon a teológiai területen, ahol éppen lehetőséget kapott.

VII.2. Teológiai jegyzetei és tanulmányai

Czeglédy Sándor rendszeres teológiai irányultságú disszertációjának megvédése után A prédikáció gyülekezetszerűsége című habilitációs dolgozatát már gyakorlati teológiai tárgykörből írta meg 1938-ban. Még ebben az évben tanárrá is választották őt a Budapesti Református Teológiai Akadémia gyakorlati teológiai tanszékére. Két évvel később pedig a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Hittudományi Karának tanára lett gyakorlati teológusként, s a Debreceni Református Teológiai Akadémiáról ment nyugdíjba 1983. december 31-én. A gyakorlati teológiai tárgyak oktatása közben az évtizedek során felgyűlt ismeretanyagot a professzor időről időre a hallgatók részére készített jegyzeteiben sűrítette össze.

---

544 GAÁL: Czeglédy Sándor (1909–1998), a rendszeres teológus, 99.

545 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 3.

Czeglédy Sándornak a következő jegyzetei jelentek meg nyomtatásban⁵⁴⁶: Homiletika I. félév anyaga (1950),⁵⁴⁷ Homiletika II. és IV. rész (1951),⁵⁴⁸ Pedagógia: I. félév anyaga (1951),⁵⁴⁹ Katechetika II./a. (1951),⁵⁵⁰ Katechetika II./b. (1952),⁵⁵¹ Liturgika (1959),⁵⁵² A homiletika vázlata (1971),⁵⁵³ Liturgika (1978),⁵⁵⁴ A katechetika vázlata (1981),⁵⁵⁵ Poimenika (1981)⁵⁵⁶ és Liturgika (1996)⁵⁵⁷ címmel.

Valamennyi írása igen mély és tudományos igényű elvi bevezetéssel kezdődik. Először a diszciplínát beágyazza a közel kétezer éves teológia történetébe és elhelyezi azt annak dogmatörténeti környezetében. A tárgyalt terület kulcsszavait fogalmilag tisztázza, ezután pedig rámutat a bibliailag helyes értelmezésre. Valósággal ráhangolja a hallgatót a téma lényegére, komolyságára, fontosságára, s annak bibliai és teológiai tárgyalásmódjára.⁵⁵⁸

Ugyanakkor ezeknek a klasszikus tömörségű jegyzeteknek, amelyek a tudományág minden fontos területét felölelik,⁵⁵⁹ alapvető tulajdonsága az, hogy erős történeti jelleggel is rendelkeznek. Czeglédy Sándor meghatározásában a gyakorlati teológia a teológiának az az ága, amely az egyház életműködésével, vagyis szolgálatával foglalkozik. Ezért ez a stúdium részben történeti és leíró jellegű, amennyiben azt vizsgálja, hogy milyen volt és milyen ma Krisztus egyházának a működése.⁵⁶⁰ Így csaknem minden tantárgy kapcsán találkozunk egy nagyobb terjedelmű történeti résszel is, ahol Czeglédy Sándor az adott gyakorlati teológiai tantárgy fejlődését tárgyalja az egyes teológiatörténeti korokban.

---

546 Az 1996-ban kiadott Liturgika kivételével jegyzetei korabeli stenciltechnikával készültek.

547 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Homiletika. I. félév anyag, A debreceni Theológus Gyülekezet kiadása, Debrecen, 1950.

548 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Homiletika: II. és IV. rész, A debreceni Theológus Gyülekezet kiadása, Debrecen, 1951.

549 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Pedagógia: I. félév anyaga, Debreceni Theológus Gyülekezet, Debrecen, 1951.

550 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Katechetika II./a, Theológiai Akadémia, Debrecen, 1951.

551 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Katechetika II./b, Theológiai Akadémia, Debrecen, 1952.

552 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Liturgika, Theológiai Akadémia, Debrecen, 1959.

553 CZEGLÉDY, SÁNDOR: A homiletika vázlata, DRTA Jegyzetkészítő Irodája, Debrecen, 1971.

554 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Liturgika, Debreceni Református Teológiai Akadémia Jegyzetkészítő Irodája, Debrecen, 21978.

555 CZEGLÉDY, SÁNDOR: A katechetika vázlata, A Debreceni Református Kollégiumi és Egyházkerületi Sokszorosító Iroda, Debrecen, 1981.

556 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Poimenika, Kiadó nélkül, Debrecen, 1981.

557 CZEGLÉDY, SÁNDOR: Liturgika, A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Sokszorosító Irodája, Debrecen, 31996.

558 GAÁL: Czeglédy Sándor (1909–1998), a rendszeres teológus, 104.

559 ID. FEKETE: A választott nép szolgálatában, 7.

560 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 5.

VII.2.1. Liturgika

Czeglédy Sándor Liturgika című jegyzete elsőként 1959-ben jelent meg nyomtatásban, másodszer 1978-ban, harmadszor pedig 1996-ban. A második és harmadik kiadás tartalma egyezik az első tartalmával. A liturgika mint tantárgy tanulása a professzor jegyzeteiben azzal kezdődik, hogy leírja, mi az istentisztelet helye az üdvösség ökonómiájában. Ez tisztán dogmatikai kérdésnek és tárgyalásnak tekinthető. Minden részében érvényesíti a reformátorok által képviselt írásmagyarázati módszert, amely szerint a teológiai tanításokat a teljes Írás összefüggésében kell látnunk és értelmeznünk. Nagy tudásával, mindenre kitékintő ismeretközlésével, történeti összefüggéseiben és dogmatikai háttérével mutatja be a liturgika lényegét, elemeit és formáit. Czeglédy Sándor írásai és szavai mögött mindig ott van a Szentírás odavágó, vagy arra utaló passzusa, de sohasem kiragadva azt annak bibliai összefüggéséből.⁵⁶¹

A jegyzet fogalmi tisztázással kezdődik, amelyből megtudhatjuk a liturgika illetve liturgia szavak eredetét, jelentését, jelentésárnyalatait. Ezt követően három fő részre oszlik a tantárgy vizsgálata. Az első tartalmi egységet elvi résznek hívja a professzor, ahol az istentisztelet bibliai lényegével kapcsolatos kérdéseket tisztázza,⁵⁶² a második egységet elemi résznek, ahol az istentiszteletet alkotó dologi és szellemi elemeket veszi sorra,⁵⁶³ míg a harmadik szakaszt konstruktív résznek nevezi, amelyben arról van szó, hogy miképpen illeszkednek össze az istentisztelet elemei szerves egészé. Az istentisztelet történetének koronkénti leírását is e harmadik részben találjuk, ahol az istentisztelet mind dologi és szellemi elemeinek, mind pedig az istentisztelet fajtáinak a fejlődési történetét egyenként mutatja be, idézve a Szentírás és hitvallásaink, illetve szükség esetén a teológiatörténet ide vonatkozó részeit.⁵⁶⁴

Az istentisztelet kérdését szoros összefüggésben tárgyalja a következő címszavakban megfogalmazott rendszeres teológiai témákkal: *Teremtés* – Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára teremtette. Az *ember istenképűsége* – Isten imádása és magasztalása nélkül az első ember nem lett volna ember, nem

---

561 GAÁL: Czeglédy Sándor (1909–1998), a rendszeres teológus, 104. Czeglédy Sándor 1940-ben kezdett el egyházzsertartást tanítani Debrecenben, és annak ellenére, hogy ekkor még nem jelentetett meg erről külön jegyzetet, két tanítványa, Vietorisz Lajos és Zimányi József akkor IV. éves teológus hallgatók az előadások egy részéről magánhasználatra készült jegyzetüket nyomtatásban is megjelentették nem hivatalos kiadásként Egyházzsertartástan címmel. (VIETORISZ – ZIMÁNYI: Dr. Czeglédy Sándor egyetemi tanár Egyházzsertartástan előadásai az 1940/41. tanév első félévében, 1–13.)

562 CZEGLÉDY: Liturgika (1987), 6–29.

563 i.m., 29–86.

564 i.m., 87–123.

tükörözte volna Isten fenségét. Ezért a paradicsomi léthez nemcsak a munka, hanem a szó sajátos értelmében vett istentisztelet is hozzátartozott. *Bűneset* – A bűneset elvette az embernek azt a képességét, hogy Istent lélekben és igazságban imádjá. A bűnös ember istentisztelete az igazi istentisztelet merő ellentéte, mert gyökerében a Teremtő helyett a teremtett dolgok tiszteletét jelenti. *Krisztus váltságműve* – Amit az első Ádám elrontott, annak a második Ádám, Jézus Krisztus istentiszteletében kell helyreállnia. Az igaz istentiszteletnek ez a restaurálása a kegyelmi kiválasztás vonalát követi. Kezdődik ez Ábel áldozatával, majd folytatódik Noé égőáldozatával, az ősatyák történetével, majd a Sínai szövetségekötés után annak részletesen kidolgozott istentiszteleti rendszernek az elrendezésével, amely nem volt más, mint Jézus Krisztus egyedülálló és tökéletes istentiszteletének előképe, hiszen az ószövetségi áldozatokban, éppúgy, mint Jézus golgotai áldozatában Isten volt a kiengesztelés alanya. *Szent idő* – Jézus Krisztus a szombatnak is Ura lett. Követőinek úgy kell élnie, hogy ne csak ünnepi óráikat, hanem egész életüket betöltse az Ő szabadításának valósága. *Szent hely* – Többé nincs szükség templomra úgy, mint Isten jelenlétének kőből épített garanciájára.⁵⁶⁵

Mindebből látszik, hogy Czegléd Sándor tanítása nyomán hangsúlyossá válik az a tétel, hogy minden, amit gyakorlatban a gyülekezet elé viszünk papi szolgálatunkban, az kellő rendszeres teológiai alapozással kerüljön fel a szószékre. A teológiai jegyzetek mellett bizonyos időközönként tanulmányokat is írt a liturgia tárgy köréből, amelyek egy része nyomtatásban is megjelent.⁵⁶⁶

VII.2.2. Katechetika

Czegléd Sándor a teológusok számára oktató katechetika tárgyának tananyagát nem csupán a nyomtatásban is megjelent jegyzeteiből ismerhetjük meg, hanem a ránk maradt, s az előadásokon elhangzott saját maga számára

565 CZEGLÉDY: Liturgia (1996), 7–8.

566 ISTENTISZTELET és élet, in: *Református Egyház* 9 (1957), 149–153.

Istentiszteleti REFORMUNK himnológiai tényezői, 1965, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–12.

Az istentiszteleti egység keresése, Dékáni székfoglaló értekezés elvi része, in: *Református Egyház* 23 (1971), 217–219.

A mennyei istentisztelet és a mi istentiszteletünk, in: *Református Egyház* 24 (1974), 176–179.

Preaching in Worship, Princeton, 1974, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.186.53. 1–87.

A reformáció által hozott megújulás a liturgiában és az igehirdetésben, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–10.

készített tanári jegyzetéből is.⁵⁶⁷ Ha e tanári jegyzetet, valamint a Katechetika II./a., Katechetika II./b. vagy A katechetika vázlata⁵⁶⁸ című jegyzeteket kezünkbe vesszük, akkor csodálkozva láthatjuk, hogy ezekből a már jól megszokott részletes történeti rész hiányzik. Tanári jegyzetéből azonban választ kapunk e problémára, mivel ebből kiderül, hogy miután a teológiai kar 1950 szeptemberében kivált a Debreceni Tudományegyetemből, megbízták őt a pedagógia és pedagógiatörténet oktatásával is. Ezt azzal a feltétellel vállalta el, hogy az új tanterv alapján a pedagógia és pedagógiatörténet majd beleolvad a katechetikába.⁵⁶⁹ Így tehát, ha a professzor katechetikájával foglalkozunk, figyelemmel kell lennünk az általa oktatott pedagógiai ismeretek tanítására is. Ez a tudásanyag nyomtatott formában 1951-ben látott napvilágot Pedagógia címmel, amely a korábban oktatott pedagógiai tanári jegyzetén alapult.⁵⁷⁰ Pedagógia jegyzete a katechetika jegyzetek történeti részének is

---

Az úrvacsora értelmezése a keresztyénség első századaiban, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–12.

Méliusz életművének liturgiai vonatkozásai, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.186.69. 1–5.

Az úrvacsora mint a közösség legmélyebb megélése, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.71. 1–10.

Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.71. 1–6.

Spirit and baptism in the complex of initiation, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.188.78. 1–5.

567 CZEGLÉDY: Katechetika – tanári jegyzet, A 136 oldal terjedelmű tanári jegyzet jelentette az 1951-ben és 1952-ben megjelent Katechetika II./a., illetve Katechetika II./b jegyzetek alapját. Ebben bekezdések, helyenként oldalak vannak lehúzva színes ceruzával, s az eredeti oldalszámozást is több helyen megváltoztatta a professzor, valamint több esetben újabb részekkel egészítette ki eredeti jegyzetét. Mindezt bizonyára azért tette, hogy az amúgy bőséges tudásanyagot tartalmazó tanári jegyzet anyagát helyenként tömörítve, helyenként pedig kiegészítve az 1951-es és 1952-es kiadásra előkészítse.

568 Ha az 1981-ben megjelent *A katechetika vázlata* című nyomtatott jegyzetét vetjük össze a *Katechetika II./a.* és a *Katechetika II./b.* jegyzeteivel, jelentős tartalmi változást figyelhetünk meg. Az újabb jegyzet felépítését tekintve sok hasonlóságot mutat az előbbiekkal, azonban alig van olyan rész, amelyet ne változtatott volna meg a professzor. Az új ismeretanyagunk körülbelül csupán a fele egyezik meg az előbivel. Már a fejezetcímek vonatkozásában is látható, hogy az újabb jegyzetben 10 fejezettel több szerepel. Ez egyrészt abból adódik, hogy a professzor egyes fejezeteket több részre bontott, új címekkel látva azokat el, ugyanakkor sok új fejezetet is beillesztett. A legterjedelmesebb bővítés a gyermek és ifjú lélektanáról szóló ismeretanyagban tapasztalható. Feltehetőleg ez azzal magyarázható, hogy azt követően kezdte el tanítani 1952-ben a Poimenika tárgyat, miután az első katechetika nyomtatott jegyzetei 1951-ben és 1952-ben már napvilágot láttak. A Poimenika tantárgy oktatásával alapos tudást szerzett a lélektan területén, s így új jegyzetében már sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonított a lélektan szerepének.

569 CZEGLÉDY: Katechetika – tanári jegyzet, 1.

570 CZEGLÉDY: Pedagógia – tanári jegyzet, TtREL I.27.c.185.46, évszám nélkül, 1–57.

megfeleltethető, hiszen a neveléstudomány fogalmának és felosztásának a professzortól megszokott alapos és az apró részletekre is kiterjedő vizsgálata után a jegyzet neveléstörténeti leírásként folytatódik azzal a kikötéssel, hogy a katechetika történetét az egyház sajátosan keresztyén nevelésének szempontjából vizsgálja. Ez alapján a görögök nevelését, majd a középkor, a reneszánsz, a reformáció, a realizmus, és a pietizmus korában alkalmazott pedagógiák történetét mutatja be.⁵⁷¹ A teológiai jegyzetek mellett tanulmányokat is írt a katechetika tárgyköréből, azonban ezek közül egyik sincs datálva és egyik sem jelent meg nyomtatásban.⁵⁷²

VII.2.3. Poimenika

1952-től Makkai Sándor halála után az ekkleziasztika és missziológiai tárgyak mellett a poimenika tantárgy oktatása is Czeglédy Sándorra hárult. Az ezt követő tanügyi szabályozás a „Gyülekezeti szolgálat” címen összefoglalt diszciplínák közül elhagyta a misszió teológiáját, ellenben felvette a lélektant, így heti két óra megtartása vált lehetővé a IV–V. évfolyamon váltakozva a katechetika és poimenika előadására.⁵⁷³ A saját használatra készült tanári katechetika jegyzetében van egy gépelt lap, amelyen megtalálható a teológusok számára oktatott poimenikai anyag felosztása.⁵⁷⁴ Ebből kiderül, hogy e tárgy oktatásának kezdeti idejében még nem saját jegyzet szerint tanított, hanem más szerzők könyveinek egyes kiválasztott fejezetei alapján.⁵⁷⁵

571 CZEGLÉDY: Pedagógia. I. félév anyaga, 1–111.

572 'A gyülekezeti hitoktatás munkája nyitott kapuvá vált', évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–9.

A katechetika oktatása a teológiai akadémiákon, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–15.

A keresztyén neveléstudomány alapvonalai, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.185.36. 1–27.

A konfirmáció elvi és gyakorlati kérdései; konfirmációi káté, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.71. 1–12.

A konfirmáció története és teológiája, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.285. 1–9.

'A magyar református egyház katechézisének múltja', évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–9.

573 CZEGLÉDY: A katechetika oktatása a teológiai akadémiákon, TtREL I.27.c.187.72, évszám nélkül, 1–5.

574 CZEGLÉDY: Katechetika – tanári jegyzet, 2. A lap alján ez olvasható: „Török Eleknek adtam 1963. jan. 22. -én.”

575 A négy könyv, amelyekből Czeglédy Sándor a kezdeti időkben a poimenikát tanította, a következők voltak: МАККАИ: Poimenika. A személyes lelkigondozás tana, МАККАИ: Az

A később már Czeglédy Sándor által írt és összeállított tanári előadási jegyzete 1976 után készült el.⁵⁷⁶ Ebben arról olvashatunk, hogy a lélektan tanítás azért nem jelent meg eleinte a lelkészképzés tantermeiben, mivel egészen a 19. század végéig alig lehetett volna olyan lélektan találni, amelynek az igehirdető és a lelkigondozó különösebb hasznát vehette volna. A legtöbb 19. századi lélektan a materializmus elveinek hódolt. A lélek mint szellemi szubsztancia a materializmus számára nem létezett. Mint kísérleti és természettudományi segédtudomány arra törekedett, hogy „lélek nélküli lélektan legyen”. A lélektan akkor vált érdekessé az egyház pásztori munkája számára, amikor beleütközött a sajátosan „lelki tényekbe”, ami először Sigmund Freud bécsi pszichiáter pszichoanalízis elméletében bontakozott ki.⁵⁷⁷

Czeglédy Sándornak először csak 1981-ben jelent meg nyomtatásban a Poimenika című jegyzete, amelyben Ebbinghaus idézve megjegyzi, hogy a lélektanak hosszú múltja van, de rövid története. Ezért ha a lélektan empirikus tudománynak tekintjük, tehát a tapasztalatban megadott tények vizsgálatának tartjuk, akkor elmondható, hogy az új tudomány csupán körülbelül másfél évszázadnyi múltra tekint vissza.⁵⁷⁸ Ennek a viszonylag rövid időintervallumnak a lélektan számára fontos felfedezéseit azonban ismerteti a professzor.

Fontos még itt azt is megemlítenünk, hogy Czeglédy Sándornál jelent meg a hazai teológiai oktatásban először tananyag szintjén a Jung-, Adler-, Frankl-, Fromm-művek bemutatása és kritikai ismertetése.⁵⁷⁹ Poimenikai jegyzete mellett tanulmányokat, könyvismertetőket is írt a poimenika tárgyköréből, amelyek egy része nyomtatásban is megjelent.⁵⁸⁰

---

egyház missziói munkája, THURNEYSÉN: A lelkigondozás tana, FORGÁCS: A belmisszió és a cura pastoralis kézikönyve.

576 CZEGLÉDY: Poimenika – tanári jegyzet, TtREL I.27.c.186.56, évszám nélkül, 8. Tanári jegyzete ugyan nincs datálva, de a professzor hivatkozik egy 1976-ban készült írásra.

577 i.m., 2.

578 CZEGLÉDY: Poimenika, 32.

579 FEKETE: Czeglédy Sándor debreceni professzor gyakorlati teológiai munkássága, 114. Jung lélektanáról 1957-ben cikket is írt a professzor. (CZEGLÉDY: Jung lélektana, 61–66.) Nyugdíjas tanárként pedig 1989 után kurzust tartott Erich Fromm lélektanáról, amely ismeretanyaga gépirat formájában maradt ránk. (CZEGLÉDY: Erich Fromm lélektana – tanári jegyzet, TtREL I.27.c.184.24, évszám nélkül, 1–45.) A jegyzet ugyan egyik oldalon sincs évszám szerint datálva, de a 4. oldalon egy újságcikkre utal, amely 1989. február 10-én jelent meg.

580 JUNG lélektana, in: *Református Egyház* 9 (1957), 61–66.

Új magyar nyelvű valláslelektan (Vető Lajos Tapasztalati valláslelektan című könyvének recenziója), in: *Református Egyház* 18 (1966), 131–132.

Magunkról magunknak (Gyökössy Endre könyvének recenziója), in: *Theológiai Szemle* –

VII.3. Homiletikai gondolkodása

Czeglédy Sándor Debrecenben 1940. október 19-től kezdte el tanítani az egyházszónoklattan, egyházszerterástan és valláspedagógia tantárgyakat. Makkai Sándor halála után pedig 1952-től a poimenikai, ekkleziasztikai és missziológiai kurzusokat is ő tartotta a debreceni teológusoknak. A szívéhez azonban legközelebb a homiletika és a liturgika⁵⁸¹ tárgyak álltak.⁵⁸² Dolgozatomban az általa tanított gyakorlati teológiai tárgyak közül Czeglédy Sándor homiletikai munkásságát vizsgálom részleteiben. Homiletikai jegyzetei és habilitáció dolgozata mellett számos tanulmányt írt a poimenika tárgyköréből, amelyek egy része nyomtatásban is megjelent.⁵⁸³

Czeglédy Sándor teológiai pályafutása kezdetén rendszeres teológusként indult, de amikor rendszeres teológiai tanulmányai után mégis a gyakorlati

---

Új folyam 21 (1978), 60–61.

Együtt a szeretetben (Gyökössy Endre könyvének recenziója), in: *Theologiai Szemle* – Új folyam 24 (1981), 316–317.

A pszichológia és a teológia határán, in: *Debreceni Szemle* 2 (1994), 208–211.

A poimenika hazai és külföldi irodalma, Debrecen, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.71. 1–14.

Pál apostol mint lelkigondozó, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–11.

Szenvedők lelkigondozása, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–2.

581 A liturgika területén szerzett magas fokú ismeretei tették őt alkalmassá arra, hogy a Református Világszövetség egyik képviselője legyen a baptistákkal, többek között a keresztségről is folytatott dialógus során. E célból mintegy kilencszer volt Svájcban. (id. Fekete: A választott nép szolgálatában, 9.)

582 FEKETE: Czeglédy Sándor debreceni professzor gyakorlati teológiai munkássága, 114.

583 Hogyan hallgassuk a prédikációt?, in: *Keresztény család* 15 (1935. november 10.), 3–4.

A prédikáció gyülekezetszerűsége (1937), in: *Igazság és élet* 3 (1937), 324–287.

Időszerű igehirdetés, in: *Igazság és élet* 3 (1937), 283–287.

Politikai prédikáció?, in: *Református Élet* 4 (1937. augusztus 1.), 299.

A lelkész mint homiléta, in: *Igazság és élet* 5 (1939), 17–22.

Mai igehirdetésünk kérdései, In: VASADY, BÉLA (szerk.): *Károlyi emlékkönyv: A vizsolyi biblia megjelenésének háromszázötvenedik évfordulójára*. Budapest, Bethlen Gábor Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1940. 274–289.

Isten rostájában, in: *Theologiai Szemle* 17 (1941), 169–180.

A prédikáció időszerűsége, in: *Theologiai Szemle* 19 (1943), 206–218.

„Mi az evangélium hirdetése a mai ember számára?”, 1943, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.285. 1–6.

A „homiletika” problémája, In: Révész, Imre (szerk.): *Emlékkönyv Szentpéteri Kun Béla hetvenedik születésnapjára*. Debrecen, Sz. Kir. Város és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvnyomda Vállalata, 1944. 112–130.

A „Profécia” kérdéséhez, in: *Debreceni Protestáns Lap* 67 (1947. augusztus 15.) 1–2.

Időszerű igehirdetés, 1948, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.285. 1–11.

Időszerű igehirdetés, In: Bodonhelyi, József et al. (szerk.): *Az egyház a világban. A magyarországi ökumenikus egyházak biztonyságtétele az Amsterdami Világszínat alkalmá-*

teológia tárgyköréből választotta habilitációs dolgozatának témáját, az meglepetést keltett a hazai teológiai tanárok bizonyos köreiből. Erről tanúskodik az a levél, amelyet Tóth Endre pápai gyakorlati teológiai professzor küldött Czeglédy Sándor édesapjának. Levelében a következőt írja Czeglédy Sándor tervezett habilitációs dolgozatával kapcsolatban: „Tanári karunk tagjainak elvileg semmi kifogása nincs a vizsga letétele ellen, de nem hallgathatjuk el, hogy némileg nehéznek tűnik fel az, hogy Sándor eddig a rendszeres teológiával foglalkozott, ennek eredménye a doktori vizsgája is – s most mégis egy egészen más tudományszakból akar (...) tanári vizsgát tenni. Talán gyümölcsözőbb lehetne teológiai irodalmunkban is, ha megkezdett tudományos munkálkodását (...) rendszeres teológiából (...) folytatná. Ha azonban

---

ból. Budapest, Magyarországi Ökumenikus Bizottság, 1948. 207–220.

Az Ige itt és most. Előadás a dunamelléki lelkészek szociális szemináriumán 1949. március 12-én, 1949, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–16.

A hirdetett ige, in: *Református Egyház* 3 (1951), 20–24.

Az evangélizáció kérdései, in: *Theológiai Szemle – Új folyam* 1 (1958), 15–18.

Az időszériú missziói igehirdetés, 1974. augusztus 28., publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–9.

Az igehirdető személyisége, 1980, kézirat: TtREL I.27.c.185.38. 1–20.

Az igehirdető személyisége, In: Adorján, József (szerk.): *„Hirdesd az igét”*: az igehirdetők kézikönyve. Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1980. 26–35.

Az istentisztelet pneumatológiai alapjai, 1981. augusztus 25., publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.71. 1–10.

Révész Imre, az igehirdető, 1989. május 15., kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–8.

Révész Imre, az igehirdető, in: *Confessio* 13 (1989), 17–25.

A keresztyén reménység az igehirdetésben, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–14.

„A lelkipásztor szolgálatának mindig kairosa van”, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.285. 1–9.

A reménység evangéliuma igehirdetéseinkben (szószék, temető), évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–9.

A textus magyarázása, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.188.77. 1–19.

Az evangélizáció szükségessége és feladatai itt és most, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–9.

Az evangélizációs igehirdetés mai kérdései, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.71. 1–7.

Az igehirdetés időszériúségének alapja: az Ige testtétele, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.71. 1–11.

Evangélizáció, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.71. 1–39.

Preaching the Gospel to our Time, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.285. 1–5.

Üdvtörténet, világtörténet, igehirdetés, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.187.72. 1–14.

Véleményes jelentés 23 debreceni lelkész 50 írásban benyújtott igehirdetéséről, évszám nélkül, publikálatlan kézirat: TtREL I.27.c.186.58. 1–14.

mégis megmaradna szándéka mellett – tanári karunk hajlandó segédkezet nyújtani tervének megvalósítására.”⁵⁸⁴

Czeglédy Sándor kitarított eredeti szándéka mellett, s megírta habilitációs dolgozatát A prédikáció gyülekezetszerűsége címmel, amely a magyarországi homiletikai művek sorában mindmáig határhőnek és fordulópontnak számít.⁵⁸⁵ Addig ugyanis a gyakorlati teológiát nem kezelték a tudományos teológia szintjén. Mindezt alátámasztja, hogy amikor Czeglédy Sándor elküldte témavezető professzorának a habilitációs dolgozatának vázlatát, akkor Tóth Endre válaszában többek között ezt válaszolta: „A gyakorlati teológiát általában úgyis csak a szó hétköznapi értelmében vett gyakorlatként kezelik s tőle a tudományos jelleget akárhányszor, még a főiskolákon is hajlandók elvitatni. Például Pápán vannak tudományos és gyakorlati szemináriumok a teológián. Szinte minden évben külön harcot kell folytatnom a megkülönböztetés ellen! Így nagyon is itt az ideje, hogy valahára erősebb hangsúly kerüljön ennek teológia jellegére. Nos, dolgozatod váza ebből a szempontból tekintve méltó a tudományos dolgozat elnevezésére.”⁵⁸⁶

Czeglédy Sándornak a habilitációs dolgozata, valamint a homiletikával foglalkozó számos tanulmánya bizonyítja, hogy „a homiletika számára nem csupán gyakorlati fogások és receptek tárháza volt, hanem a kijelentés feltétele alatt álló, tudományos módszerességében és az elvi rendszerességben a szellemi tudományokkal azonos mérték alá eső elmélet.”⁵⁸⁷ Ennek az elméleti tudásnak az összefoglalására került sor akkor, amikor megírta homiletika jegyzeteit. Az 1971-ben kiadott jegyzetének bevezetőjében leírja, hogy „a homiletika éppen úgy teológia, mint a teológiának bármelyik ága, így a gyülekezeti igehirdetést módszeresen, rendszeresen, a hit és cselekedet végső normájára vonatkoztatva tárgyalja.”⁵⁸⁸

Czeglédy Sándornak A hirdetett Ige című tanulmányából megtudhatjuk, hogy hagyományos módon a homiletikában az igehirdetés három tényezőjéről szoktak beszélni: az Igéről, a gyülekezetről és a prédikátorról. Rámutat arra, hogy a 19. század és még a 20. század első évtizedeinek modern protestáns gyakorlati teológiájában, valamint egyházi gyakorlatában a három közül a gyülekezet elsőbbsége érvényesült. Ez a homiletikában azt jelentette,

---

584 Tóth Endre levele id. Czeglédy Sándornak ifj. Czeglédy Sándor magántanári dolgozatával kapcsolatban, TtREL I.27.c.285, 1.

585 FEKETE: Karl Barth és a magyarországi gyakorlati teológia, 69.

586 Tóth Endre levele ifj. Czeglédy Sándornak, TtREL I.27.c.285, 1.

587 FEKETE: Czeglédy Sándor debreceni professzor gyakorlati teológiai munkássága, 115.

588 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 11.

hogy a prédikációt döntő módon a gyülekezet lényegéből próbálták levezetni. A végső tájékozódási pont a vallásos ember lett, emiatt pedig a prédikáció nem igehirdetéssé, hanem vallásos beszéddé vált. A prédikáció tényezőinek sorrendje így felborult, s a modern protestantizmus felfogásában először kellett szólni a gyülekezetéről, majd a vallási kultusról, illetve a papról, és csak a végén a vallásos beszédről.⁵⁸⁹ Ezzel szemben a professzor leszögezi, hogy a Biblia és a reformáció egyértelmű tanítása szerint a gyülekezet léte az Igében gyökerezik, így nyilvánvaló módon egészen más lesz a prédikáció tényezőinek tárgyalási sorrendje. Az igehirdetésben először a hirdetett Igéről kell beszélni, azután az Igét hallgató, az Ige által létrehozott gyülekezetéről, és csak azután az igehirdetőről, mint akit a gyülekezet belső elhívás és karizma alapján külsőleg is beállít az Írás magyarázatának szolgálatába.⁵⁹⁰

Czeglédy Sándor habilitációs dolgozata, valamint számos homiletikai tanulmánya és jegyzetei alapján a homiletikáról szóló tanításait az általa követett sorrendben vizsgáljuk. Először a hirdetett Igéről írunk, valamint a prédikáció időszerűségéről, mivel ez hangsúlyosan megjelenik a professzor számos tanulmányában, majd a prédikáció gyülekezetszerűségéről, végül pedig a Szentírást magyarázó igehirdetőről.

VII.3.1. A hirdetett Ige és annak időszerűsége

Czeglédy Sándor homiletikai tanításában az első helyen az Igéről beszél. Tanítása szerint a hirdetett Ige, a prédikáció a hírnök cselekménye. A hírnök megbízásból végzi a feladatát. Nem maga találja ki a mondanivalóját, hanem az a parancsa, hogy egy megtörtént eseményről szóló üzenetet nyilvánosság elé vigyen. Emiatt a prédikálás nem emberi ösztönzésre jön létre, hanem egy kívülről érkező parancs teljesítése: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtésnek!” (Mk 16,15) A hirdetett Ige tehát az evangélium hirdetése: a Jézus Krisztus életéről, haláláról és feltámadásáról szóló jó hír. De a prédikáció több, mint egyszerű történeti tudósítás. Egyrészt örömhír, a királyság evangéliuma, tehát benne van Isten abszolút uralmi igénye. Ezért engedelmességet követel. Másodszor a közönséges hírnök akkor is átadhatja az üzenetet, ha ő nem érdekelt abban. Ezzel szemben az evangélium hirdetője csak azt az örömhírt közölheti, amely őt magát is megörvendezteti. Harmadszor a jó hír elmondásakor maga Az is jelen van, Akitől megbízásunk jön, hiszen

---

589 CZEGLÉDY: A hirdetett ige, 22.

590 CZEGLÉDY: Homiletika. II. és IV. rész, 57.

Jézus azt ígérte, hogy Ő maga fog szólni az apostolok igehirdetésében. „Mert nem ti vagytok, a kik szóltok, hanem a ti Atyátoknak Lelke az, aki szól bennetek.” (Mt 10,20)⁵⁹¹

Czeglédy Sándor azt vallja, hogy ha Jézus Krisztussal akarunk találkozni, az Ő szavát akarjuk hallani, a Szentíráshoz kell fordulnunk, mivel a testté lett Igével, az idők teljességében élt Jézus Krisztussal való személyes találkozás a Kánonhoz van kötve. Csak a Szentíráson keresztül találkozhatunk Vele, mivel a Szentlélek csak az Írás szavait pecsételi meg a szívünkben. Jézus nem közli velünk Lelkét másként, csak az Írással kapcsolatban. Tehát csak a Szentlélek által tűnik el a távolság, amely minket Jézustól elválaszt és csak a Lélek által találkozhatunk Vele személyesen. A Lélek ajándéka azonban a Szentíráshoz van kötve.⁵⁹² Nem kívánhatunk tehát sem kevesebbet, sem többet, mint hogy a prédikációban Isten valóságos jelen szava szóljon a gyülekezethez.⁵⁹³

Czeglédy Sándor felteszi a kérdést: „De miért csak a Bibliában szólal meg Istennek ez az egészen más és felülről és kívülről jövő üzenete?” A kérdésre így válaszol: „Mert csak a Biblia tanúskodik Istennek arról a cselekvéséről, amely Jézusban végbement.” A Biblia felolvasásán túl a prédikációra pedig azért van szükség, mert a bibliai szakasz ünnepélyes és talán valamennyire idegenszerű felolvasása könnyen elfelejtetheti velünk azt, hogy rólunk van szó, hogy a mi döntésünket kívánja Isten itt és most. A prédikáció azonban éppen a minket megszólító Isten közelségét tudatosítja bennünk. Megmutatja, hogy most egy élő és jelenlévő személyiség tusakodik velem, Aki igényt támaszt egész valómra és a döntésemet követeli.⁵⁹⁴

Ezen túlmenően a professzor látása szerint az igehirdetés írásmagyarázás, vagyis az a vállalkozás, hogy az évezredekkel ezelőtt írt Bibliát a mai gyülekezettel megértessük. Így lényegéhez hozzátartozik, hogy a „zsidóknak zsidóvá, görögöknek göröggé, mindeneknek mindenné” legyünk, csakhogy minden módon megtartsunk némelyeket.⁵⁹⁵ Czeglédy Sándor a hirdetett Igével kapcsolatban számos tanulmányában írt a prédikáció időszerűségéről, részletesen tárgyalva azt, amelyeknek főbb gondolatait az alábbiakban ismertetem. Szerinte az időszerű igehirdetés követelése nem új és nem is meglepő dolog, hiszen a prédikáció a ma emberének szól. Szükséges tehát, hogy a mai ember

---

591 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 93–94.

592 CZEGLÉDY: Homiletika. II. és IV. rész, 47.

593 CZEGLÉDY: Liturgika (1996), 50.

594 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 100.

595 CZEGLÉDY: A textus magyarázása, TtREL I.27.c.188.77, évszám nélkül, 1.

nyelvén szóljon és figyelembe vegye azokat az eseményeket és eszmeáramlatokat, amelyek a mai ember gondolkozását meghatározzák.⁵⁹⁶

A professzor megállapítja, hogy keresztyénségünk egyik legfájóbb tapasztalata az, hogy a hagyományos formákat alkalmazó prédikáció nem éri el az embereket. A sportpályák, színelőadások, politikai gyűlések hatalmas tömegei arra figyelmeztetnek minket, hogy igehirdetésünkől hiányzik valami, ami azt megragadóvá, jelentőssé, életet átforgatóvá tenné a mindenkori ember számára.⁵⁹⁷ Czeglédy Sándor rámutat arra, hogy maga az igehirdetés ősmintája, a Biblia is állandóan arra figyelmeztet, hogy időszerűen kell prédikálnunk, hiszen a prédikáció akkor teljesíti feladatát, ha a Biblia üzenete tényleg időszerűvé, aktuálissá, élő jelenné lesz benne.⁵⁹⁸ Czeglédy Sándor megállapítja, hogy a Biblia nem ismeri ezt a kérdést a mi megfogalmazásunkban. Ugyanis, amikor az igehirdetés időszerűségéről beszélünk, általában úgy tesszük fel a kérdést, hogy mit kell tennie a prédikátornak abból a célból, hogy az üdvüzenet időszerűvé váljon a mai ember számára? A Szentírás ellenben vitát nem tűrő tényként beszél az igehirdetés időszerűségéről, az evangélium végtelen fontosságáról és a jelen életére tartozó aktuális voltáról. Másrészt arról is beszél, hogy a hirdetett evangélium az adott kor kifejezési formáiban jelenik meg: felfogható és érthető.⁵⁹⁹

A hirdetett Igének ez az időszerűsége a testlételel tényében gyökerezik. Az örök Ige magára vette ember-voltunkat, idői voltunkat, így Jézus Krisztus, Aki tegnap, ma és örökké ugyanaz, a mi idői, történeti létünkben találkozunk velünk. Kortársaink által szól hozzánk a jelenben szóló ember bizonyágtétel által. Az igehirdetés pedig annyira időszerű, amennyire Krisztus jelenlétét realizálja a mai ember számára. Ezért ha a prédikátor engedelmesen és hittel végzi feladatát és lényét átadja megbízó Urának, Krisztus maga gondoskodik a prédikáció időszerűségéről.⁶⁰⁰

Általában kétféleképpen beszélnek a prédikáció időszerűségéről. Némelyek véleménye szerint az igehirdetésnek hasonló értelemben kell időszerűnek lennie, mint az előadásoknak, szónoklatoknak. Czeglédy Sándor idézi⁶⁰¹ a református egyház egyik világi vezetőjét, Puky Endrét, aki idő-

---

596 CZEGLÉDY: Időszerű igehirdetés, 283.

597 CZEGLÉDY: Időszerű igehirdetés, 207–208.

598 CZEGLÉDY: A prédikáció időszerűsége, 206.

599 CZEGLÉDY: Időszerű igehirdetés, 207–208. Az evangélium „egészséges, feddhetetlen beszéd” (Tit 2,9), „nyilvánvaló igazság,” csak „azoknak leplezett, akik elvesznek.” (2Kor 4,2–3)

600 i.m., 208.

601 CZEGLÉDY: Időszerű igehirdetés, 283.

szerű igehirdetést sürgetett: „Ne felejtjük, hogy a »ma embere« csak abból okul, ami közel jut gondolatvilágához, csak az a tanítás hat rá, amelyet vonatkoztatni tud az ő életkörének társadalmi, gazdasági, jogi aktualitásaira. Ismerek lelkipásztorokat, akiket – mert prédikációik textusát az elmúlt hét valamely közismert eseményével (...) összefüggésben fejtegetik –, mindig teli templom érdeklődő közönsége hallgat.”⁶⁰² Ezzel szemben a másik felfogást a radikális teológiai szemlélet jellemzi, amelyet Imre Lajos is képvisel Ekkleziasztika című könyvében, ahol kifejti, hogy az igazán aktuális igehirdetésben az „*actio*” nem az ember tette, hanem Istené, így „az Ige hirdetése akkor válik aktuálissá egy egyház, egy gyülekezet, egy lélek számára, mikor eljön ez az Isten által rendelt, az Ő tetteire kijelölt pillanat.”⁶⁰³

Ehhez hasonlóan Czeglédy Sándor is azt gondolja, hogy a prédikáció egészen sajátosan viszonyul a történehez és az időhöz, mert középpontja, tárgya és végső alanya maga Jézus Krisztus, aki a történet Ura, a kezdet és a vég. Az igazi prédikációban Jézus mindig az itt és most élő embert szólítja meg. Azt az embert, aki a kor eseményeinek hatása alatt áll, akinek érdeklődését a jelen aktualitásai kötik le. Ezért az időszerű igehirdetés kérdését úgy lehet megfogalmazni, hogy milyen viszonyban van a prédikációban a személyes megszólítás isteni aktusa az emberi élet aktualitásaival és azokkal az élményekkel, amelyeket a mostani idők eseményei a lelkekből kiváltak?⁶⁰⁴

Czeglédy Sándor megcáfolja a protestáns skolasztika, valamint a protestáns modernizmus megoldási kísérleteit. A protestáns skolasztika igehirdetését az jellemezte, hogy Isten Igéjének személyes fogalmát lassan kiszorította egy személytelennek nevezhető igefogalom. A reformáció számára Isten Igéje még élő valóság volt. A reformáció egész lényegét össze lehetne foglalni abban a felfedezésben, hogy Isten szava élő üzenet, „*viva vox Dei*”.⁶⁰⁵ Nem egy holt törvénykönyv, amelynek mondanivalóját aprólékosan kellene a jelenre alkalmazni, hanem aktuális, időszerű és személyes üzenet, mivel a reformátorok vallották, hogy a Szentlélek pecsételi meg szívünkben belső bizonyoságtételével a Szentírás mondanivalóját.⁶⁰⁶ Ezért a prédikáció reformátori kardinális tétele, amely lényege szerint hittétel, így hangzott: *Praedicatio verbi Dei est verbum Dei*.⁶⁰⁷

602 PUKY: Lelkészképzésünk reformjához, 135–136.

603 IMRE: Ekkleziasztika: az egyház élete és szolgálata, 20–21.

604 CZEGLÉDY: A prédikáció időszerűsége, 207.

605 CZEGLÉDY: Az Ige itt és most, TtREL I.27.c.187.72, 2.

606 CZEGLÉDY: A hirdetett Ige, 20.

607 CZEGLÉDY: Mai igehirdetésünk kérdései, 274.

A protestáns ortodoxia igehirdetését ezzel szemben az jellemezte, hogy benne Isten Igéjének személyes fogalmát lassanként kiszorította egy személytelennek nevezhető statikus igefogalom. A Biblia valósággal „szent adottsággá” vált, tartalmát minden időkre szóló dogmába rögzítették. A prédikáció feladata csak az volt, hogy ezeket az időtlen tanokat magyarázza, majd a jelen helyzetre alkalmazza.⁶⁰⁸ S mivel az igehirdetésnek a bibliai és reformátori fogalmától eltávolodott az ortodoxia, így kénytelen volt a hangsúlyt arra a kérdésre helyezni, hogy mit kell a prédikátornak tennie a prédikáció időszerűsége érdekében?⁶⁰⁹ A személyes viszonyulás gondolatának háttérbe szorulása jól megfigyelhető a *doctrina* szó értelmének megváltozásában. A reformátorok számára a *doctrina* még az evangélium élettelen és személyes valóságát jelentette, az ortodoxia idején azonban már tant, személytelen és élettelen tantételt jelentett. Míg a reformátorok számára a „tan” előterjesztése az élő evangélium hirdetése volt, addig az ortodoxiában tényleg tantételeket kezdtek hirdetni a prédikátorok.⁶¹⁰

A másik jelentős megoldást a protestáns modernizmus képviselte, amely számára a vallás már nem a természetfölötti kijelentés-igazságok összessége volt, mint az ortodoxia idején, hanem a *homo religiosus* élményeinek vetülete, az emberi szellem alkotása. Friedrich Niebergall például azt vallotta, hogy „most már nem Isten és a menny állnak a középpontban, mint egykor a ptolemaioszi rendszerben a Föld, hanem az ember a középpont, aki az egész mindenséget, a vallást, a kijelentést is a saját szellemiségéből kiindulva érti meg és a saját mértéke szerint méri.”⁶¹¹ Az Ige személyes és dinamikus fogalmát a liberalizmus és racionalizmus igehirdetése sem ismerte el, hanem időtlen észigazságokká, eszmékké és élményekké változtatta az Igét.⁶¹²

Ennek a kiindulásnak a homiletikai következménye az lett, hogy a prédikáció vallásos beszéddé változott, ahogyan legvilágosabban Friedrich Schleiermacher teológiája mutatja. Nem a felülről és kívülről jövő isteni igazság hirdetése volt már, hanem az örök vallásos ember élményeinek előterjesztése. Mint ilyen, már nincs hozzákötve a történeti kijelentéshez, a Bibliához. Ebből kifolyólag szinte azt lehet mondani, hogy minél zseniálisabb a prédikátor vallásos téren, annál kevésbé van szüksége Bibliára, hiszen a Szentírás csak egy a kijelentésforrások között. A protestáns modernizmus

---

608 CZEGLÉDY: A hirdetett ige, 20.

609 CZEGLÉDY: Időszerű igehirdetés, TtREL I.27.c.285, 1948, 2.

610 CZEGLÉDY: „Mi az evangélium hirdetése a mai ember számára?”, TtREL I.27.c.285, 1943, 2.

611 NIEBERGALL: Wie predigen wir dem modernen Menschen?, 34.

612 CZEGLÉDY: Az Ige itt és most, TtREL I.27.c.187.72, 3.

alapján álló prédikátornak emiatt nemcsak egy, hanem több bibliája is volt. Bibliája volt a természet a maga titokzatos nagyszerűségével, de bibliája a történet is, amelynek eseményeiben egy örök rend tükröződik.⁶¹³

Czeglédy Sándor felfedi, hogy a protestáns modernizmus prédikációjában eszmecsere indult a bibliai élmény és a mai ember élménye között, amelynek során ki kellett mutatni a két élmény alapvető azonosságát. Az igehirdetőnek meg kellett keresnie a textus kortörténetileg meghatározott foglatában az időtlen emberi élményt, és az örök mondanivalót valamiképpen össze kellett kapcsolni a jelennel.⁶¹⁴

A kapcsolódási pont azokban az élményekben van, amelyeket a történeti és természeti élet váltanak ki a mai emberből. A prédikációt ezeknek a kapcsolódási pontoknak a megtalálása tette időszerűvé.⁶¹⁵ Ha a természeti élményekhez kapcsolódunk, létrejön a természet-prédikáció, amelyet a magyar reformátusság jól ismer, mivel a református gyülekezeti tagok jelentős része abban az időben földműveléssel foglalkozott és így érdeklődésével a természeti világ jelenségeihez volt kötve.⁶¹⁶ De kapcsolódási pontnak tekintheti a prédikátor a hallgatók történeti élményeit is. Ekkor a dialógus a Biblia és a kor eseményei között kellene, hogy végbemenjen. Sajnos ezt a prédikációtípust is jól ismerte a korabeli református igehirdető. Ebben vált Arad és Trianon Golgotává és a nemzeti felemelkedés feltámadássá,⁶¹⁷ ugyanakkor a német keresztyéneket is ez jellemezte, akik igazi kijelentésforrásnak a „vér és föld” tényeit mint a fajiság alapjait tartották.⁶¹⁸

Czeglédy Sándor keményen rámutat arra a hatalmas veszélyre, hogy akár a természeti, akár a történeti élményeket állítja a prédikátor önálló kijelentésforrásként a Szentírás mellé, és ezáltal az időszerűséget önálló szemponttá teszi, az Ige el fog hallgatni, mivel az Ige mellé lépés az Ige helyére való lépést jelenti.⁶¹⁹

613 CZEGLÉDY: „Mi az evangélium hirdetése a mai ember számára?”, TtREL I.27.c.285, 1943, 3.

614 CZEGLÉDY: Az igehirdetés időszerűségének alapja: az Ige testlétele, TtREL I.27.c.187.71, évszám nélkül, 3. A tanulmányban a professzor hivatkozik az Egyházak Világtanácsának upsalai nagygyűlésére, amelyet 1968-ban rendeztek meg, így az előadás ezt követően íródott.

615 CZEGLÉDY: A prédikáció időszerűsége, 211–212.

616 CZEGLÉDY: „Mi az evangélium hirdetése a mai ember számára?”, TtREL I.27.c.285, 1943, 4. Példa lehet a természeti prédikációra a szántási, vetési, kaszálási, szénagyűjtési és aratósi prédikáció.

617 CZEGLÉDY: Időszerű igehirdetés, 213.

618 CZEGLÉDY: „A lelkipásztor szolgálatának mindig kairoso van”, TtREL I.27.c.285, évszám nélkül, 3.

619 CZEGLÉDY: Időszerű igehirdetés, 285.

Hangsúlyozza, hogy a prédikáció nem azáltal lesz időszerű és aktuális, hogy mi azzá tesszük, hanem éppen azáltal, ha maga Isten lép akcióba.⁶²⁰ A prédikáció akkor időszerű, amikor Jézus Krisztus az idő korlátait áttöri és megjelenik köztünk. Egyidejűvé válik velünk. Emiatt az igehirdetés paradoxon, mivel alapja az a csoda, hogy Jézus Krisztus tegnap, ma és örökké ugyanaz.⁶²¹ Emiatt nem az a prédikáció dolga, hogy az evangélium időtlen, történetfölötti igazságait és élményeit aktuálissá tegye a mai embernek, hanem az, hogy Jézus prédikálási parancsát teljesítse bízva az ígértében: „Aki titeket hallgat, engem hallgat.” (Lk 10,16) A prédikáció időszerűségének titka tehát Jézus istenemberi személyében van. Az igehirdetés azért lehet időszerű, mert Jézusban az Isten ember-voltunkat, idői létünket felvette magára. Jézus nem azért van velünk, mert tanítása és személye eszmévé finomult, hanem azért, mert Ő feltámadt és él.⁶²²

Czeglédy Sándor megvallja, hogy az a vád sajnos nagymértékben megáll, miszerint prédikálásunkból gyakran hiányzik az időszerűség vonása. Azonban nem ott van a baj gyökere, ahol a legtöbben keresik. „Azt mondják, hogy a lelkesek nem élnek a ma világában és nem tartanak lépést a korral. Ebben is van igazság, de az igazi gond ott van, hogy mi, református igehirdetők nem élünk eléggé Isten Igéjének a világában és nem merjük magunkat igazán rábízni Isten ígéreire. Az igehirdetés időszerűsége nem emberi teljesítmény, nem is emberi művészet, hanem az isteni kegyelem ténye, amelyért állandóan imádkoznunk kell. Másrészt minél hűségesebbek leszünk az Írás magyarázásában, annál inkább remélhetjük prédikálásunk igazi időszerűségét.”⁶²³

VII.3.2. A prédikáció gyülekezetszerűsége

Czeglédy Sándor homiletikai tanításában a második helyen a gyülekezet-ről és a prédikáció gyülekezetszerűségéről tanít. Már 1937-ben megjelent egy kisebb terjedelmű tanulmánya *A prédikáció gyülekezetszerűsége* címmel, amelyet későbbi habilitációs dolgozata előhírnökének is tekinthetünk. Ebben ráirányítja az olvasó figyelmét arra, hogy amikor teológiai értelemben gyülekezet-ről beszélünk, akkor arra az egészen egyedülálló, semmiféle emberi tudomány által meg nem határozható közösségre gondolunk, amelyet

---

620 CZEGLÉDY: Az Ige itt és most, TtREL I.27.c.187.72, 1.

621 CZEGLÉDY: Időszerű igehirdetés, 214.

622 CZEGLÉDY: A prédikáció időszerűsége, 214–215.

623 i.m., 218.

az örökkévaló Isten hívott ki ebből a világból, s amely a nagy Király, Jézus Krisztus és az Ő Igéje körül csoportosul. Ezért ha az igehirdető azt akarja, hogy a prédikáció igazán gyülekezetszerű legyen, elsősorban és mindenekfelelt ahhoz az Igéhez kell konformálódnia, amely a gyülekezetet létrehozta.⁶²⁴

Czeglédy Sándor egy évvel később, 1938-ban írta meg habilitációs dolgozatát ugyancsak A prédikáció gyülekezetszerűsége címmel, amely még ebben az évben könyvként is megjelent. Ellentétben doktori dolgozatával, ezt a témát már saját maga választotta.⁶²⁵ A dolgozat címét saját bevallása szerint Barth Károly *Die Gemeindegemeinschaften der Predigt* című németországi előadásának címe ihlette,⁶²⁶ amelyet 1935. január 9-én tartott Kaiserswerthben.⁶²⁷

Enyedi Andor szerint egyházunk élettere a prédikáció, de a prédikációnak talán minden időben az volt a hiányossága, hogy nem vonzotta kellő mértékben a híveket, s akik hallgatták, azokon sem igen ütközött ki ennek a hatásnak a csodálatos volta. Ez a hiányosság váltotta ki és tartotta ébren, valamint tette különösen feszültté a prédikáció gyülekezetszerűségének kérdését.⁶²⁸

Ehhez a kérdéshez nyúlt hozzá habilitációs dolgozatában Czeglédy Sándor. Könyve elején kijelenti, hogy a prédikáció gyülekezetszerűségének kérdése a legszorosabb összefüggésben van a gyakorlati teológia problémájával. Mert aszerint, hogy a gyakorlati teológia tudományos és teológiai jellege felől hogyan vélekedünk, a gyülekezetszerűség kérdését is más és más formában látjuk. „Ami a gyakorlati teológia tudományos voltát illeti, ma már egyetlen valamelyest is hozzáértő ember sem gondolna arra, hogy visszatérjen a Schleiermacher előtti nézetekhez, amelyek a gyakorlati teológiát »paptanná«, vagy dogmatikai-ethikai jellegű technikává, (...) vagy a minden elmélyedéstől és elvi megfontolástól mentes alkalmi megfigyelések és tanácsok lomtárává tették. (...) A gyakorlati teológiát is lehet igazi tudományként művelni és tisztelni, és (...) annak tudományos méltóságát körülbelül Schleiermacher óta igazoltak és általánosan elfogadottnak tekinthetjük.”⁶²⁹

624 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1937), 324–325.

625 ID. FEKETE: A választott nép szolgálatában, 4.

626 CZEGLÉDY: Hit és történet, IV.

627 BARTH, KARL: *Die Gemeindegemeinschaft der Predigt. Vortrag. Gehalten auf der Studentenfrei-zeit in Kaiserswerth am 9. Januar 1935*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1971. Ugyanakkor egy 1984-ben írott magánlevelében hálával emlékezik a Barmeni Nyilatkozatra, mint olyan alapra, amelynek tanulságai az egész könyv háttérében jótékonyan hatnak. (ID. FEKETE: A választott nép szolgálatában, 4.) Sajnos ez a levél azóta nem került elő.

628 ENYEDI: A prédikáció gyülekezetszerűsége, 357.

629 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1938), 7.

Makkai Sándor szerint Czeplédy Sándor „maradék nélkül levonja a következményeket, amelyek az egész gyakorlati teológiai tudomány, sőt az egész teológiai tudomány egyházi jellegéből és az egyházra való irányultságából folynak. Elméletének legkiválóbb értéke abban van, hogy a homiletikát kiemeli a relativizmus, az egyénieskedés és a pusztá retorizálás idejétmúlt, hamis világából.”⁶³⁰ Boross Géza szerint pedig a prédikáció gyülekezetszerűségének laikus félreértésével szemben a prédikáció gyülekezetszerűségének teológiai jelentését mutatja fel.⁶³¹

Czeplédy Sándor dolgozata első lapjain visszatekint Schleiermacher korszakalkotó munkásságára, aki a racionalizmus által támadott egyházat úgy újította meg, hogy a teológiát vallástudománnyá tette, s ezáltal a teológia ismét valódi és szükséges tudományként igazolhatta magát az újkori tudományfogalom fórumán.⁶³²

Rámutat, hogy Schleiermacher óta két csoportja van a prédikáció elméleteknek. Az egyik felfogás az ún. kultusz prédikációelmélet, amely Schleiermacher tanításai nyomán az emberből, az emberek alkotta gyülekezetből indul ki, és a prédikációt a vallásos kultusz kiábrázoló cselekményének (darstellendes Handeln) vallja. Ez az elmélet a hallgatóságban valami pozitívumot feltételez, hiszen kiábrázolni csak azt lehet, ami van. Schleiermacher szerint az Ige hallgatóit keresztyéneknek kell tartanunk, akik között a vallás közösségi érzésként, illetve érzelmként nyilatkozik meg, s a prédikáció nem más, mint a gyülekezetben meglévő vallásos érzés kiábrázolása. A prédikációnak tulajdonképpen így alanya az egész gyülekezet, amelynek az igehirdető a reprezentánsa.⁶³³ A liturgus fejlettebb produktivitásánál fogva a gyülekezet belső megindultságát művészi módon juttatja kifejezésre. A prédikációnak pedig azt kell kifejeznie, amit maguk a hívek nyilvánítanak ki, ha felállnának és elmondanák azt, ami őket az éneklés, az imádkozás és az igehallgatás közben megindította.⁶³⁴ Az Ige így vallásos beszéddé válik. Tehát nem a természetfölötti kijelentés hirdetése többé, hanem a vallásos ember élményeinek, gondolatainak előterjesztése.⁶³⁵

Czeplédy Sándor megállapítja ezzel szemben, hogy ha a vallást nem érzelmnek, hanem morálnak és gondolkozásnak tartjuk, Friedrich Niebergall

---

630 JEGYZŐKÖNYV a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem református hittudományi karának 1940. évi március 18-i, IX. rendes üléséről, 318. szám.

631 BOROSS: Magyar református gyakorlati teológiai disszertációk a huszadik században, 170.

632 CZEPLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1938), 8.

633 i.m., 23–24.

634 CZEPLÉDY: A „homiletika” problémája, 121.

635 CZEPLÉDY: A prédikáció időszerszerűsége, 210.

tanítása nyomán inkább arra fogunk hajlani, hogy a hallgatóságot negatív előjellel lássuk el. A prédikáció szükségszerűsége így már a gyülekezet hiányából, fogyatékoságából fakad. Ekkor már nem elégedhetünk meg a vallás kiábrázolásával, ami már megvan, mert ha megelégednénk, nem volna szükség prédikációra. Így a másik irányzat, a lélekvezetési, az úgynevezett psychagógiai irány szerint a prédikáció „ható cselekmény” a gyülekezet lelki hiányainak pótlására, hitének, vallásos öntudatának, keresztyén érzületének fejlesztésére, így a gyülekezet a prédikáció tárgyává lesz. A lélekvezetési irány a prédikátort teszi meg lélekvezetőnek, s a prédikáció gyülekezetszerűségét az ő emberi képességeitől, teljesítményétől várja.⁶³⁶

Czeglédy Sándor szerint a psychagógiai elmélet a kultuszi felfogásnál realisztikusabbnak látszik, mert a gyülekezetet nem idealizálja, hanem olyan embereket tételez fel, akik még tökéletlenek és fejlődésben vannak. Másfelől azonban ez a felfogás határozott célok megvalósítását követeli az istentisztelettől, mint ahogy a tanítónak az iskolában minden óra előtt tudnia kell, hová kell a növendékeket elvezetnie. Mindez az istentisztelet igazi ünnep jellege ellen van, mivel elsorvad benne az imádat, a dicsőítés és az Isten színe előtt való örvendezés, így bekövetkezik az istentisztelet ellaposodása.⁶³⁷

A professzor szerint a prédikálásnak ez a két alaptípusa egyaránt megakarta magának nyerni az embert. De azzal, hogy az ember lett a prédikáció legmagasabb normája, Isten Igéje elhallgatott. Helyét az emberi bölcsesség foglalta el, s végül a prédikáció csak emberi segítséget tudott adni azoknak, akik a magasból jövő isteni segítség után vágytak. Így aztán a prédikáció egyre jobban elvesztette jelentőségét. De nemcsak a hallgatók körében vált általánossá a prédikáció lekicsinylése, hanem maguk a prédikátorok is kezdték a prédikációt lebecsülni.⁶³⁸

Czeglédy Sándor könyve III. fejezetében Tóth Ferenc 1814-ben kiadott Homiletikájával⁶³⁹ kezdve részletesen ismerteti e két felfogásnak a történeti fejlődését a magyar gyakorlati teológiai művek alapján. Ez a történeti fejlődés azt mutatja, hogy minél inkább emberből kiindulva, emberekhez alkalmazkodva gondolkoztak a prédikációról, annál inkább kezdték alkalmazni annak elméleti felépítésében és gyakorlati kivitelében a világi szónoklattan, tanítástan és lélektan módszereit. Czeglédy Sándor a magyar homiletikák

636 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1938), 25–26.

637 CZEGLÉDY: Liturgia (1996), 17.

638 CZEGLÉDY: Mai igehirdetésünk kérdései, 281.

639 TÓTH, FERENTZ: *Homiletika*, Győr, Kiadta Tóth Ferentz özvegy Streibig Józsefné betűivel, 1814.

elemzésének sorában eljut Ravasz László Homiletikájáig,⁶⁴⁰ amelyről nyomtatékosan kijelenti, hogy „a magyar református homiletikai irodalom művelése a maga korában szintén modern Tóth Ferenc óta először ismét csak Ravasz László Homiletikájával emelkedett a kor színvonalára. Ami pedig a prédikáció gyülekezetszerűségének problémáját illeti, szintén elmondhatjuk, hogy ennek igazán tudományos tárgyalását (...) először Ravasz László művében találhatjuk.”⁶⁴¹

Boross Géza Igehirdetés című tanulmányában Ravasz László egyik legbátrabb és legtalálhatóbb korabeli kritikusának hívja Czeglédy Sándort,⁶⁴² aki dolgozatában bátran mutat rá arra, hogy a fenti két irányzat közül Ravasz László az 1915-ben megjelent Homiletikájában még a pszichológiai módszert követte, hiszen azt írja a prédikációról: „A keresztyénség természetéhez tartozik, hogy híveinek vallásos élete nem lehet egyéb, mint egy alsóbb, kevésbé értékes álláspontról egy felsőbb, értékesebb álláspontra való fejlődés.

---

640 RAVASZ, LÁSZLÓ: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete*, Pápa, Főiskolai Nyomda, 1915.

641 CZEGLÉDY: *A prédikáció gyülekezetszerűsége* (1938), 87.

642 BOROSS: *Igehirdetés*, 409. Czeglédy Sándor Ravasz Lászlót az egész országban a legtekintélyesebb református embernek tartotta. (TELEPÓCZKI – MONORI – KORÁN: *Nagy Öregjeink I*, 4.) Azt írja róla, hogy „még nem volt magyar keresztyén igehirdető, akivel szemben az egész magyar társadalom olyan nagy igényekkel lépett volna fel, mint Ravasz Lászlóval szemben, és alig volt igehirdetőnk, aki a vele szemben támasztott követelményeket annyira kielégítette volna, mint ő. Ha valaki megérdemli a »magister Hungariae« elnevezést, akkor Ravasz László bizonyára az.” (CZEGLÉDY: *Isten rostájában*, 169.)

Czeglédy Sándor kora egyik legbátrabb kritikusaként a habilitációs dolgozatában leírt kritikán túl merészen megkérdőjelezi Ravasz László írásmagyarázati spiritualizmusát. Szerinte a schleiermacheri nyomokon járó modern írásmagyarázati spiritualizmus lényege, hogy a textusból kiemeli azt az általános, örök emberit, amelyben az emberi szellem önmagára ismer és amelyben saját hiányainak pótlására talál. Kifejti, hogy Ravasz László nagyszabású háromkötetes *Isten rostájában* című művének (RAVASZ, LÁSZLÓ: *Isten rostájában*, Budapest, Franklin Társulat, 1941.) vizsgálata arról győz meg minket, hogy a püspököknek az írásmagyarázati spiritualizmus kovászát nem sikerült teljesen eltakarítani és így a mű igazán és mélyen biblikus darabjai között találunk olyan prédikációkat is, amelyek írásmagyarázati módját még mindig az elszellemiesítő eljárás jellemez. (i.m., 174.) Ugyanakkor azt is megjegyzi, hogy amikor a sok prédikáció közül az exetikai spiritualizmus egyes nyomaira bukkan, nagyon lehetségesnek tartja, hogy a püspök gondolat-labirintusának egyik, talán ma már félig befalazott mellékfolyosóján jár, nem pedig a centrumban, ahonnan a gondolat-utak elágazását világosan láthatná, mivel Ravasz László döntően az Írást magyarázza. (i.m., 179.)

Czeglédy Sándor szerint Ravasz Lászlónak a következő, 1942-ben megjelent *Korbán* című köteteinek (RAVASZ, LÁSZLÓ: *Korbán. Beszéddek, írások*, Budapest, Franklin Társulat, 1942.) prédikációi a teljesebb biblicitás irányában való elmélyülés jeleit mutatják. Prédikációnak forrása valóban az Isten szavára figyelő ember meghatottsága. Ravasz László mélyen biblikus és krisztocentrikus igehirdetőnek bizonyul általuk. (CZEGLÉDY: *Korbán* (Ravasz László művének recenziója), 230.)

(...) Ez pedig azt jelenti, hogy a beszéd lélekvezetés, psychagogia kell, hogy legyen.”⁶⁴³ Ravasz László Homiletikájának középpontjában tehát még az értékelő homo religiosus állt, és arról szólt, hogy miként használhatjuk fel az Igében nyújtott mennyei javakat a gyülekezetnek nevezett vallásos hallgató-ság valláserkölcsei hiányainak pótlására.⁶⁴⁴

Czeglédy Sándor azonban kiemeli azt is, hogy a püspök az 1936-ban írt Hit és engedelmesség című kötetében⁶⁴⁵ a korábbi tanításait teljesen átértékelte. A homiletikának mindhárom alapfogalma újjá lett: más lett az Ige, más a gyülekezet és más az igehirdető. Az Isten Igéje itt már nem átvitt értelemben szerepel, hanem valóságos élő szó, amelyet hallani annyi, mint Isten megkegyelmező, felmentő ítéletét hallani. A gyülekezetet már nem az emberi élmény alkotja, hanem Isten az Ő Igéje által. Ha pedig a gyülekezetet, Isten népét az Isten Igéje gyűjti egybe, az igehirdetőre úgy kell tekintenünk, mint Isten megbízottjára.⁶⁴⁶ Ezért mondja Ravasz László: „Igehirdetővé tehát nem én leszek, igehirdetéssel maga Isten bíz meg. (...) Mi nem tudományt prédikálunk, hiszen ezer tudósabb ember van nálunknál. Mi nem szépséget termelünk, hiszen annyi a különb művész, mint mi. Mi Isten közvetlen megbízásából az Ő üzenetét hirdetjük azoknak, akiket az Ő lelke összegyűjtött és elkészített.”⁶⁴⁷

A mű IV. részében Czeglédy Sándor a prédikáció gyülekezetszerűségének tárgyi feltételeit sorolja fel. Újra a psychagógiai és kultikus prédikációelméletekről ír, amelyek egy évszázadon keresztül azon vitatkoztak, hogy a prédikációt az ideális vagy az empirikus gyülekezethez szabják. Ezt a vitát nem sikerült eldönteni, mivel maga a kérdés is megengedhetetlen. Krisztus gyülekezete nem ideális és nem empirikus, hanem azért a Krisztus nyája, hogy a hit tárgya legyen.⁶⁴⁸

Ha pedig a gyülekezetet nem az teszi gyülekezetté, amit az ember megtapasztal vagy eszményként felállít, akkor a prédikáció két sarkpontja sem a tapasztalati és eszményi világ lesz, hanem az, amit Isten tett és amit Isten tenni fog. Isten Igéje, amely a gyülekezetet gyülekezetté teszi, egyrészt visszaemlékezés arra, amit Isten értünk tett Jézusban, másrészt ígélet arra nézve, amit Isten tenni fog az idők végén, amikor az Úr eljön ítélni élőket és holtakat.⁶⁴⁹

643 RAVASZ: A gyülekezeti igehirdetés elmélete, 263.

644 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1938), 114.

645 RAVASZ, LÁSZLÓ: *Hit és engedelmesség. Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások*, Budapest, Studium, 1936.

646 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1938), 115–116.

647 RAVASZ: *Hit és engedelmesség*, 15.

648 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1938), 128.

649 i.m., 149.

A prédikáció gyülekezetszerűségén így Czeplédy Sándor szerint a prédikációnak azt a sajátosságát értjük, amely az által jön létre, hogy az igehirdetés a két sákramentum között áll, a karácsony és az advent között. Ezért nem az a kérdés, hogy miként alkalmazzuk beszédünket a tapasztalati és eszményi gyülekezethez, mivel a Krisztus anyaszentegyházát építő prédikáció a testtlétel és a parúzia között megy végbe. Így a gyülekezetszerűség tárgyi feltétele nem az, amit az ember tesz, érez, vagy átél, hanem Isten kiválasztó kegyelme, amivel gyülekezetet gyűjt össze és tart meg Szent Lelke és Igéje által.⁶⁵⁰ Czeplédy Sándor dolgozatának ez a gondolat jelenti az esszenciáját, ami már hasonló című dolgozatában is megjelent a következőképpen: „Ez az Ige egyfelől visszaemlékezés arra, hogy az idők teljességében a Szabadító eljött és a kiegészítés művét egyszer s mindenkorra végrehajtotta, másfelől ígéret, hogy Krisztus ismét eljön ítélni eleveneket és holtakat, és híveinek adni az országot, amely számukra készítettett a világ megalapítása óta.”⁶⁵¹

A könyv utolsó fejezetében a prédikáció gyülekezetszerűségének alanyi feltételéről ír. Szerinte gyülekezetszerűen prédikálni annyit jelent, mint az Igét szolgálni, amelyet mint visszaemlékezést a keresztség sákramentuma, másfelől mint ígéretet az úrvacsora sákramentuma pecsétel meg. A prédikáció gyülekezetszerűségének alanyi feltétele nem más, mint engedelmség a parancsnak: szolgálj az Isten Igéjét!⁶⁵² A prédikációnak mint textusmagyarázatnak legfontosabb két szabálya ez: legyünk bizalmatlanok az emberi gondolatokkal szemben és másodsor: bízunk annál jobban az Isten Igéjében. Csak a textus vezetésére bízunk magunkat.⁶⁵³

Megállapítja, hogy az igehirdető a szabadságot a gyülekezet emberi életével szemben az Igében találja meg. Csak akkor szabad, ha szolgál. Ha megveti az Ige szolgátságát, akkor a rosszabb szolgátság lesz az osztályrésze: a hallgatóság emberi világának ragszolgája lesz. Ez volt és ez lesz mindig a hamis próféták sorsa: az „isteni terhet”, az Ige szolgálatát megvetni és levetni annyit jelent, mint az emberek kiszolgálásának terhét magunkra venni. Az Ige szolgálatában lesz az igehirdető szabad az emberek kiszolgálásától. A szolgálatnak erre a szabadságára a prédikátort az imádkozás segíti el, ezért a prédikációra imádsággal lehet felkészülni. Csak így remélhetjük, hogy a legfontosabbat, a Szent Lélek ajándékát megnyerhetjük, amely prédikációnkat valóban igehirdetéssé teszi.⁶⁵⁴

---

650 i.m., 150.

651 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1937), 325.

652 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1938), 151.

653 i.m., 171.

654 i.m., 179–180.

A habilitációs dolgozat bírálatában Tóth Endre elismerően szól arról, hogy Czeglédy Sándor sok értékes gondolatot összegyűjtött, s állított egységre rendszeres tárgyalással.⁶⁵⁵ Boross Géza pedig egyik tanulmányában arra hívja fel olvasói figyelmét, hogy Czeglédy Sándor magántanári disszertációja állandó tanulmányozást, megújuló figyelmet érdemel, s az általa felvetett kérdések továbbgondolására készlet.⁶⁵⁶

A prédikáció gyülekezetszerűségének témakörét Czeglédy Sándor mindkét Homiletika studiumában tárgyalja. Egyrészt a Homiletika. II. és IV. rész című jegyzet 15. fejezetében,⁶⁵⁷ másrészt A homiletika vázlatában a 14. fejezetben⁶⁵⁸ A prédikáció és a gyülekezet cím alatt. Mindkét helyen ír a protestáns modernizmus kétféle prédikációelméletéről, s az ideális és empirikus gyülekezet problémájáról. A megoldást pedig az igehirdetés mint ünnepi cselekedet és mint munka ragyogó ellentétpárjaiban adja.⁶⁵⁹

Czeglédy Sándor felteszi a kérdést, hogy munkának vagy ünnepi aktusnak kell tekintenünk a prédikációt? Vajon a prédikáció ható cselekmény, munka-e, amelyet a szónok végez a gyülekezeten mint objektumon, amikor tanítani illetve téríteni akarja az embereket? Esetleg ünnepi cselekmény-e az igehirdetés, amely a hallgatóságban meglévő valláserkölcsi birtokállományát, megindultságát van hivatva kifejezni?⁶⁶⁰

Czeglédy Sándor leszögezi, hogy az ilyen kérdéseknek a vitatása mindaddig gyümölcstelen, amíg az antropocentrikus kiinduláshoz alkalmazkodunk. Ha azonban az igehirdetés parancsából indulunk ki, akkor már úgy látjuk a gyülekezetet, mint amelynek létét a megtörtént incarnatio és az eljövendő parousia határozza meg. A gyülekezetet nem az teszi gyülekezetté, amit az ember megtapasztal vagy eszményként lát maga előtt, hanem az, amit a kegyelmes Isten már megtett és tenni fog. A prédikáció így ünnepi cselekedet és munka egyszerre. Ünnep, mert az egész istentisztelet az örök szombat antcipálása, amennyiben a megdicsőült Krisztus már most jelen van övével, de a munka az istentiszteleten sem szűnik meg, sőt felfokozódik, amikor az Igét magunkra szabjuk, önrevíziót hajtunk végre, bűnbánatot tartunk, foga-

---

655 TÓTH: Bírálati jelentés dr. Czeglédy Sándor okleveles református lelkésznek „A prédikáció gyülekezetszerűsége” című gyakorlati teológiából benyújtott theologiai magántanári értekezéséről, TtREL I.27.c.285, 1937, 4.

656 BOROSS: Magyar református gyakorlati teológiai disszertációk a huszadik században, 171.

657 CZEGLÉDY: Homiletika. II. és IV. rész, 53–61.

658 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 101–107.

659 ID. FEKETE: A választott nép szolgálatában, 4.

660 CZEGLÉDY: Homiletika. II. és IV. rész, 59.

dást teszünk, magunkat embertársaink szolgálatára odaszánjuk.⁶⁶¹ Czeglédy Sándor tehát hittel vallotta, hogy Jézus Krisztus a mi reménységünk. Ezt a keresztény reménységet az incarnatio tényére alapozza: „Annak a Krisztusnak a paruziáját várjuk, Aki már eljött, Akit ismerünk, és Aki velünk van minden napon a világ végezetéig.”⁶⁶²

Még 1944-ben leírja, hogy „az ünnep és munka ellentéte csak a templom nélküli városban tűnik majd el, ahol a megváltottak éjjel és nappal imádják az Urat. Amíg azonban a földön élünk, istentiszteletünk csak árnyképe a mennyei istentiszteletnek. Addig a tökéletes istentiszteletet nem ismerjük. Addig minden igazi istenimádatunk egyben munka is, és kell, hogy minden Istennek tetsző munkánk egyben imádat is legyen. Ez áll az istentiszteletre is.”⁶⁶³ A mennyei istentiszteletről szóló bibliai tanítás szempontjából a földi istentisztelet a gyülekezet életének az a különleges aktusa, amelyben az örökké tartó istentisztelet megízlelése megy végbe.⁶⁶⁴

VII.3.3. Az igehirdető személye

Czeglédy Sándor homiletikai tanításában harmadik helyen az igehirdető személyéről beszél. Kifejti, hogy a prédikátor személyének jelentőségét és szerepét legalkalmasabb módon úgy vizsgálhatjuk meg, ha a prédikáció emberi tényezőjének megjelölésére szolgáló legfontosabb újszövetségi szavakra figyelünk, amelyek a következők: az igehirdető szolga, tanú, hírnök, próféta, tanító és pásztor.⁶⁶⁵

Az igehirdető mindenekelőtt szolga és Istennek tartozik engedelmességgel. Mindemellett szabad mint Isten szolgája. Nem bilincselhetik félelmek és aggodalmak, nem lehet osztályérdekek, szokások vagy valamilyen ideológia rabszolgája, és nem lehet emberek szolgája sem. A kívülről irányított emberek tömegében a prédikátornak belülről, sőt még inkább felülről irányított embernek kell lennie. Ha azonban tényleg az Urat szolgálja, akkor az embereknek is javára válik szolgálata.⁶⁶⁶ Ellenben ha az Igétől függetlenül az embereknek adja át a vezetést az Ige fölött, akkor méltatlanná válik a tisztére, mert

---

661 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 104–107.

662 CZEGLÉDY: Krisztus a világ reménysége, TtREL I.27.c.187.72, évszám nélkül, 5.

663 CZEGLÉDY: A „homiletika” problémája, 127.

664 CZEGLÉDY: A mennyei istentisztelet és a mi istentiszteletünk, 177.

665 CZEGLÉDY: Homiletika. II. és IV. rész, 66.

666 CZEGLÉDY: Az igehirdető személyisége, 27.

elárulja az evangéliumot.⁶⁶⁷ Ezért fontos, hogy az igehirdető átadja önmagát Istennek, és engedelmesen elismerje uralmát maga felett.⁶⁶⁸

Azután az igehirdető tanú. Beszéde bizonyágtétel. Vagyis igehirdető az lehet, aki látta a feltámadott Urat. Nem testi szemmel, hanem a hit szemével. Nem hirdetheti Krisztust az, aki nem ismeri Őt, aki nem Tőle veszi az üzenetet és az igehirdetés parancsát. A hirdetett Ige szuverenitása akképpen nyilvánul meg a tanúságtételben, hogy abban nem a tanú személye a fontos, hanem az, amiről bizonyágot tesz. A mai igehirdető nem szem és fültanú. Tanúságtétele az, hogy megismétli kortársainak az első tanúk bizonyágtételét.⁶⁶⁹

Az igehirdető hírnök is. A hírnök a rábízott üzenetet mondja. Ahhoz semmit sem tehet hozzá és abból semmit nem vehet el. Ez az üzenet az evangélium. Nem elvont igazság, nem erkölcsi szabály, nem elmélet, hanem megtörtént eseményekről, az Isten nagyságos dolgairól szóló híradás. Amíg a hírnök a feladatát teljesíti, addig mint hivatalos személy, Ura oltalma alatt áll. Ennek a tudatából fakad a prédikáció sajátos tulajdonsága, a szólásban való bátorság. Az álszerénység és félénkség ezért éppen annyira idegen az igehirdető személyiségétől, mint a fölényesség és elbizakodottság.⁶⁷⁰

A prédikáció emberi faktorának szerepét leíró következő kategória Czeglédy Sándor homiletikájában a próféta-ság. Az igehirdető valamilyen értelemben próféta. Mindenekelőtt azonban a professzor hangsúlyossá teszi a mai igehirdetés és a bibliai próféták szolgálata közötti különbséget. Az ószövetségi próféták nemcsak bizonyágot tettek a kijelentés történetéről, hanem amit mondtak, az már maga kijelentés volt. Amikor az ószövetségi próféta ezzel kezdi üzenetét: „Ezt mondja az Úr”, akkor ezt nem átvitt értelemben, hanem a szó legszorosabb értelmében kell értenünk. De mivel a Szentírás szerint a kijelentés története Jézusnak az idők teljességében való megjelenésével lezárult, mai igehirdetésünk nem lehet prófécia abban az értelemben, mintha a kijelentéstörténet része vagy folytatása lenne.⁶⁷¹

Ezért inkább abban az átvitt értelemben szoktak a prédikáció prófétai jellegéről beszélni, hogy az igazi prédikáció Isten egyetemes, az élet minden vonatkozására kiterjedő uralmi igényét hirdeti, mint ahogy az ószövetségi

---

667 CZEGLÉDY: A lelkész mint homiléta, 22.

668 CZEGLÉDY: Véleményes jelentés 23 debreceni lelkész 50 írásban benyújtott igehirdetéséről, TtREL I.27.c.186.58, évszám nélkül, 10.

669 CZEGLÉDY: Homiletika. II. és IV. rész, 67.

670 CZEGLÉDY: Az igehirdető személyisége, TtREL I.27.c.185.38, 1980, 4.

671 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 125–126.

próféták is az egész népnek szóltak és Istennek a nép egész életére – kultu-
szi és nem-kultuszi életére – kiterjedő akaratát hirdették.⁶⁷² Az igehirdetés-
nek elháríthatatlan feladata az, hogy a prófétai tisztból folyó felelősséggel az
egész társadalmi étellel szemben bátran kifejezésre juttassa,⁶⁷³ hogy Krisztus
a Király, Aki jogos uralmi igényt támaszt egész életünkre. Ezért ha a keresz-
tyén igehirdetés nyilvánosságát korlátozni akarják, az igehirdetőnek vallania
és hirdetnie kell, hogy Krisztus királyi igénye totális igény, amely alól életünk
egyetlen területét sem lehet kivonni.⁶⁷⁴

Ugyancsak karizmatikus tisztség az újszövetségi tanítói szolgálat, ami
azt jelenti, hogy az igehirdetőnek szakadatlanul növelnie kell tudását. Az Úr
Jézus ismeretében folyamatosan növekednie kell, és meg kell ismernie mind
jobban az Ő feltámadásának erejét. Ha nem gyarapszik Isten nagyságos dol-
gainak az ismeretében, bekövetkezik rajta Jézus szava: „az is elvételik tőle,
amije van.” (Mt 13,12) Czeplédy Sándor szerint helyes volt a reformáció dön-
tése, amikor az evangélium hivatásszerű hirdetését egyetemi szinten kikép-
zett emberekre bízta. Ha az írott Ige is részt vesz Jézus Krisztus istenemeri
természetében és történetiségében, akkor a megértéséhez és magyarázásához
szükségünk van azokra az eszközökre, amelyeket a múlt irodalmi alkotása-
inak értelmezéséhez használunk. Komoly teológiai tudás nélkül tehát nincs
jó igehirdetés. Mindemellert az igehirdető számára a teológia az önkritika
egyik legfontosabb eszköze. A teológia segít abban, hogy a lelkipásztor mun-
káját újra és újra az Ige mértéke alá helyezze és ellenőrizze.⁶⁷⁵ A tanító azt
tanítja, ami nem az ő találmánya. Jézus is ezt mondja: „Az én tudományom
nem az enyém, hanem azé, a ki küldött engem.” (Jn 7,16) Jézus is az Írásokat
magyarázta tanítóként, ahogyan az őskeresztyén „tanítók” is az Írást magya-
rázták. Így a tanítás bibliai fogalmában nem az eredetiségen van a hangsúly,
hanem a hűségen.⁶⁷⁶

Végül a pásztorság kategóriája következik, amely szélesebb körű, mint a
prédikátor munkája, mivel a gyülekezet gondozásának minden feladatát ma-
gában foglalja. A lelkipásztor a szószéken is pásztori munkát végez, viszont a
lelkipásztorság feladatát csak prédikálással nem lehet betölteni.⁶⁷⁷ A pásztorság
feladata az igehirdető személyiségét többféleképpen meghatározza. Először is

---

672 i.m., 128.

673 CZEGLÉDY: Az evangelizáció szükségessége és feladatai itt és most, TtREL I.27.c.187.72,
évszám nélkül, 6.

674 CZEGLÉDY: Mai igehirdetésünk kérdései, 287.

675 CZEGLÉDY: Az igehirdető személyisége, 31.

676 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 131.

677 CZEGLÉDY: Homiletika. II. és IV. rész, 85.

tudatosulnia kell az igehirdetőben annak, hogy a Főpásztor küldi a pásztorokat a gyülekezetbe. Tudnia kell továbbá, hogy a pásztor feladata a nyáj védelme és táplálása. A nyajat állandó veszély fenyegeti a tolvaj és rabló személyében. A pásztor munkájának eredményeképpen a nyáj azonban biztonságban lesz és legelőt talál. Ha mindezt az igehirdetésre alkalmazzuk, akkor hangsúlyozni kell, hogy amit a prédikáció a gyülekezetnek adni tud, az a legnagyobb dolog, amit elgondolhatunk, mivel életet ad: a Jézus Krisztus feltámadásán alapuló teljes életet, amely fölött a halálnak sincs hatalma.⁶⁷⁸

---

678 CZEGLÉDY: Az igehirdető személyisége, 32.

